

Medlemsblad för Svensk-Lettiska Föreningen

Nr 3(14) 1998, september

Ordförande: John Crafoord, tel 08/759 08 19

Redaktion: Rune Bengtsson, Bäckgårdsvägen 39 I, 143 41 VÄRBY,
tel 08/740 42 53, 782 26 37, fax 782 26 41, e-post rune.bengtsson@prv.se

Postgiro 94 86 93-7 Medlemsavgift: Enskild 150 kr, organisation 500 kr.

Som Lettlandsvänner och föreningsmedlemmar har vi två viktiga datum att notera under hösten:

Torsdagen den 8 oktober kl 18.30

avhåller Svensk-lettiska föreningen sitt höstmöte

Plats: Polska institutet, Villagatan 2, Stockholm

Tema för mötet blir samarbetsprojekt mellan Sverige och Lettland

Vi uppmanar därför alla som på något sätt är involverad i något sådant projekt att komma och delta i diskussionerna samt sprida information om pågående och kommande projekt.

Vi kommer även att gästas av generallöjtnant Lars G Persson, som nyligen utsetts att vara militär rådgivare åt Lettland.

Servering

Välkomna

1918 - 1998

Lettlands nationaldag firas i Konserthuset

Den 18 november är det 80 år sedan Lettland proklamerade sin självständighet. Detta kommer att firas i Stockholms konserthus med en storslagen konsert. Inbjudna att framträda är Lettlands Nationaloperas orkester, operasångerskan Inese Galante och violinisten Valdis Zarins.

De som önskar delta i firandet ombedes meddela detta till Anneli Zveiniece vid Lettland ambassad senast den 9 oktober per telefon 08-700 6300. Ambassaden kommer sedan att skicka ut biljetter till de anmälda. Deltagandet är gratis.

Tid: 18 november kl 19.00

Plats: Konserthuset, Stora salen

Bäste medlem

Det har sagt förut men tål att upprepas: vi behöver bli fler medlemmar i föreningen. Härmed uppmanas var och en att fundera över vem eller vilka i den egna bekantskapskretsen som borde vara medlem. Även styrelsen bör förstärkas med fler krafter. Bl a har klippan i vår styrelse, ordföranden John, hotat att avgå vid kommande årsmöte.

Den gångna sommaren, som liksom i Sverige har varit tämligen regnig och solfattig, har dock i Lettland inneburit att man har upplevt en kulturell höjdpunkt, sång- och dansfestivalen i början av juli. Paraderna genom Rigas centrum, nästan fyra timmar lång, konserterna i Mezaparks med tiotusentals deltagare på scenen, allt var en stor och mäktig upplevelse. Förhoppningsvis har människor samlat lite kraft inför kommande höst med parlamentsval och folkomröstning i medborgarskapsfrågan.

Ny skoinsamling

Liksom förra hösten kommer skobranschen att medverka till en insamling av skor till Lettlands barn inför den kommande vintern. En lång rad av hjälporganisationer och enskilda runt om i landet står beredda att ta hand om skorna och distribuera dem till Lettland. Närmare upplysningar lämnas av vår ordförande John Crafoord.

Norsk avismann hedres av Latvia

Magnar Enebakk, tidigare direktör i Aftenposten i 30 år, vil bli hedret med Latvias høyeste orden. Overrekkelsen, som finner sted senere i høst, blir foretatt av landets president.

ASLAUG BRISBERG

Aviserivert begynte i 1992 da Enebakk ved hjelp av Utenriksdepartementet kjøpte et funkende nytt avisstrykkeri i Sverige som

han forerte til Latvia. Avisstrykkeriet fra Norge trykker i dag 25 aviser. I høst skal bedriften også begynne å trykke bøker. Avisbedriften, som er plassert i landets fattigste strøk, har gitt 80 gode ar-

beldsplasser. Avisstrykkeriet er det største norske bistandsprosjekt til de baltiske land.

Fremdeles står Magnar Enebakk som prosjektleder avismannen med tusen jern i liden. Han begynte som offiser og personalsjef i Aftenposten, og fikk etter hvert mange tillitsverv og oppgaver. Han har vært medlem av Norske Avisers Landsforbund og en internasjonal avisorganisasjon i USA. Fire regjeringsoppnevnte utvalg har han vært med i. Også som Rotaryguvernør fikk han utfolde sitt organisasjonstalent. 200 blinde og svaksynte barn i Latvia har fått hjelp gjennom hans Rotary. Skøyen Rotary setter nå i gang et nytt prosjekt, en døve-skole i Latvia, med Magnar Enebakk som aktiv medspiller. Om noen dager reiser han til Litauen og Russland for å sette i gang nye prosjekter. Enebakk roser Utenriksdepartementet for enestående hjelp. Den første som tente på ideen om å kjøpe avisstrykkeri til Latvia, var daværende utenriksminister Thorvald Stoltenberg.

Egentlig begynte det med at jeg i 1991 ble bedt om å holde foredrag på et seminar for baltiske redaktører og avisdirektører, etter initiativ av nordiske presseorganisasjoner. Pressen i de baltiske land hadde veldig

AKTIV PENSJONIST: Å få drive med meningsfylte oppgaver som pensjonist er en kvalitetsikring for livet, sier Magnar Enebakk.

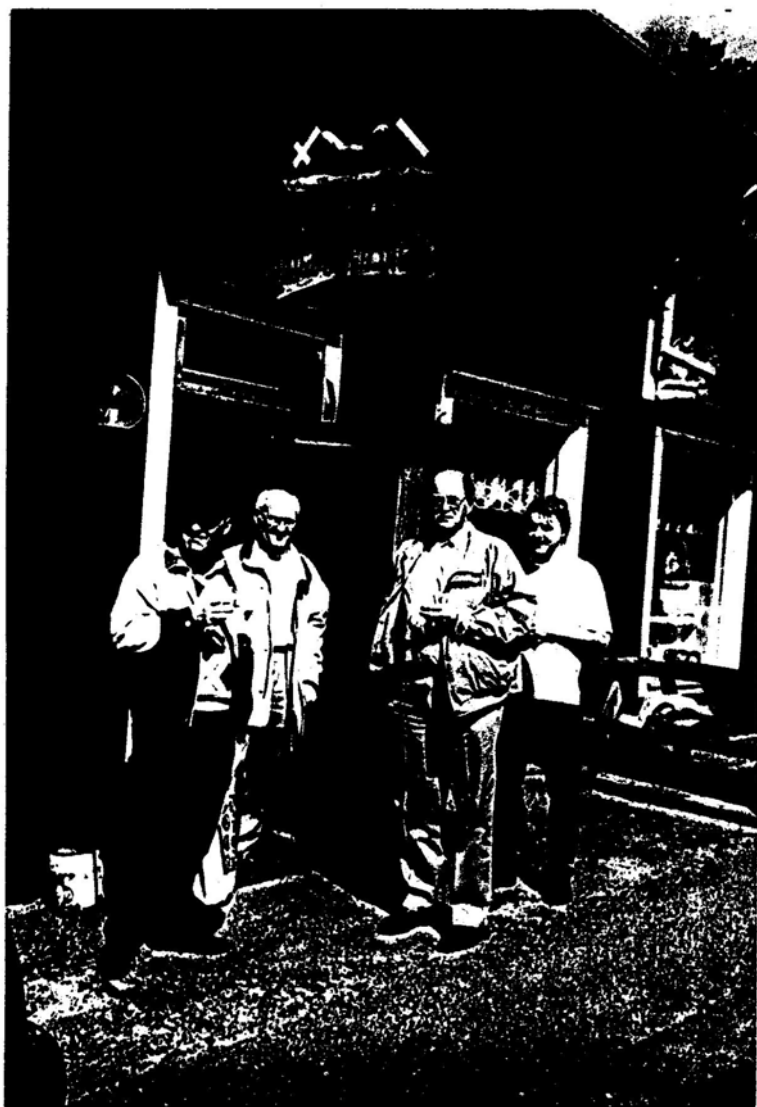
FOTO: KNUUT M. REKVE

vanskelige forhold den gang. Det var ikke snakk om demokrati. Avisene var bundet og redaktørene var undertrykt. Vår oppgave var å frigjøre pressen og hjelpe avisene til å oppnå høy kvalitet. Under mitt første møte med Latvia registrerte jeg mange av problemene i landet. Det ble drivkraften for meg! Som mange andre direktører ble jeg pensjonist 85 år gammel. Jeg aktet ikke å sitte passiv.

Plutselig fikk jeg en utfordring i Latvia. Å få lov til å jobbe med meningsfylte oppgaver i pensjonistalderen er ikke bare spennende, men en gave sier Magnar Enebakk.

Klippt ur Aftenposten 26 augusti 1998.

Den ort som avses i texten är Rezekne i Lettgallen, där man alltså fått ett modernt tryckeri med norsk hjälp.

Rune Bengtsson, Elmar Purin, John Crafoord och Stefan Westerback utanför VM-Travarnas lokaler i Möklinta. Styrelsen höll ett möte där på försommaren. Foto: Maija Grinbergs.

Humanitärt arbete i Lettland

Från vår styrelseledamot Anita Lackberg har vi fått följande reserapport från hennes resa med Balikumhjälpen sommaren 1998.

Första dagen åkte vi till Bernu Patversme där Laimonis Sprungs är direktör. Han har själv varit ett barnhemsbarn. Vi besökte dem för två år sedan men hade tyvärr inte möjlighet att hjälpa dem då. Turligt nog så hade de tillsammans med Lettiska Barnfonden och Finland fått EU-bidrag och kunnat renovera det ena huset. Nu skall nästa hus renoveras och där skall vi försöka vara med. Allt fattas. Alla som vill vara med och samla in färg, kakel, mattor, möbler, duschar, köksutrustning mm är välkomna att hjälpa till. Laimonis har ordnat det så, att småbarnen 2-7 år är i en grupp och barn mellan 4 och 18 år är i en. Syskon skall helst inte delas på. När det är lite olika åldrar i grupperna så blir det lite lugnare. Här har man gjort toaletter med dörrar som går att stänga om sig. Laimonis vill lära barnen positiva handlingar. T ex att tvätta sig, se snygga ut, vara artiga. Man firar födelsedagar, midsommar och jul. En katt och fyra hundar har fått sin fristad här. Djuren och barnen tycker mycket om varandra. På detta gatubarnshem har man en speciell dörr där de barn som fortfarande lever på gatan kan komma in och få mat varje dag. De måste först tvätta sig. Man har 110 barn varav 70 är skolbarn. På andra sidan om staketet runt tomten ligger en stor ambassadörsvilla och glänser. Kontrasterna är stora.

På Apritehemmet var vi tre gånger. Direktören heter Olga Sulca och är högutbildad, men hoppade av finansministeriet för att hjälpa barnen trots att hon bara fick 1/3 av sin tidigare lön. Det är strongt. Här har man gjort mycket fint. Nästan alla möbler de har, har kommit från oss. Det är kul att se resultatet. Hemmet sköts i en lätt religiös anda. Man ber morgonbön, bordsbön och får lära sig att Gud tycker om och bryr sig om alla. Detta för att barnen skall känna sig omtänkta och bli starka. Barnen sjöng för oss och vi dansade både lettiska långdanser och lekte små grodorna och skrattade mycket tillsammans. Här får barnen lära sig att tvätta de egna kläderna, diska efter maten, städa sina rum och hjälpa varandra. Det var en underbart vänlig stämning. Vi köpte skolmateriel till de barn som skulle börja skolan. Här bor man i fyra storfamiljer med sina "egna föräldrar". De har ca 50 barn nu. Idag finns inget ordentligt kök så man får mat från annat håll som värms upp. De önskar sig ett storkök för att kunna laga maten själva. Eventuellt skulle man få grannhuset och då behöver även de hjälp med allt. Ja, allt.

Som ni förstår så finns det hur många barn som helst som behöver komma till dessa hem och få hjälp. De barn som har turen att komma till hemmen har det förhållandevis bra mot många av de barn som bor hemma med gravt alkoholiserade föräldrar.

Invalidföreningen får så mycket vi kan ta ner. De delar ut till behövande i hela Lettland i den mån man har så det räcker. Vuxenblöjor, skor och varma kläder behövs i massor. Invaliderna i Lettland har det ohyggligt svårt. Landet kommer inte att ha råd att hjälpa de som behöver hjälp. Många handikappade kommer aldrig utanför dörren beroende på att det saknas hjälpmedel. Eventuellt skall föreningen få det hus som de nu hyr. Om de får huset så behövs allt från toaletter, kök, kontorsmöbler, gardiner, färg, tapeter, korkmattor mm till huset. Dessutom behöver de handikappade det mesta.

Lettlands sportakademis elevhem besöktes också. Elevhemmet var i ett misserabelt skick. Sängarna var som dåliga hängmattor. Duscharna mögliga med trasiga golv och väggar. Elevköket var urläskigt. De skall i nästa sändning få köksutrustning och några sängar samt målarfärg. Mer behövs.

Akademiska Kliniska Barnsjukhuset som är Lettlands största barnsjukhus behöver så mycket utrustning man kan få till sina "nya" lokaler för barnortopedoperationer. Golvbeläggning, kakelplattor till väggarna, duschar, toaletter, barnsängar, linne, handdukar och leksaker samt kläder.

Aprupes Centrs byggdes 1922 genom president Cakstes försorg. Nu håller man på att renovera det stora huset. På detta handikapphem finns mellan 150 och 200 barn. De flesta handikappade barnen lämnas ute på trappan för att bli omhändertagna. Ibland "glömmer" föräldrarna barnen på sjukhuset. Här behövs jämt kläder, leksaker, nappflaskor och nappar. Gamla lakan till tygblöjor. Barnvagnar och linne. Barnen är från 0 till 18 år. Här ger vi även personalen kläder, då de slutat använda vita rockar. Barnen blir lugnare när personalen har vanliga kläder på sig. Vi såg fem barn med vattenskalle och många småbarn med neurologiska skador. Från detta hem kan man få adoptera barn via Adoptionscentret i Stockholm. Det finns fler hem i Lettland från vilka man kan adoptera barn.

Anita Lackberg

Som bröllopsgäst i Liepaja

I somras hade jag glädjen att få bevista ett lettiskt bröllop. En arbetskamrat till mig och hans flickvän var bjudna på bröllop i Liepaja och jag erbjöd mig att ställa upp som deras guide i Lettland. Innan bröllopet hade vi några dagar för allmänt turistande i Lettland då vi var, förutom i Riga, även i Rundale, Jurmala, Sigulda och Ungurmuiza.

Bröllopet (bruden från Lettland och brudgummen från Sverige) ägde rum i katolska kyrkan i Liepaja. Efter fotografering i en studio i stans centrum var det dags att bege sig ut till en naturskön plats för fotografering vid havet. Brudparet och dess närmsta följe begav sig iväg i bilar. Efter kom de svenska gästerna - ett 20 tal personer - i en buss. Bussen lyckades dock köra vilse och vi fick en inte planerad rundtur i den ökända stadsdelen i Liepaja, Krigshamnen, en orgie i betong, skrot och allmänt förfall.

Allt ordnade sig dock till sist och följet kunde samlas på stranden. Bilen med brudparet blev stoppad på vägen och traditionsenligt var de tvungna att muta sig förbi. På vägen mellan stranden och festplatsen gick färden över sju broar och på varje bro skulle brudparet kasta var sin blombukett i vattnet samt knyta ett band på broräcket. Över den sista bron skulle brudgummen bära sin brud. Efter en sista anhalt vid slottsruinerna i Grobina, där vi fick lite lokalhistoria till livs, kom vi så fram till festplatsen, skolan i Grobina. Utanför skolan fanns en hel del hinder som brudparet skulle passera innan det var dags att bege sig inomhus.

Därefter följde presentöverlämning innan det var dags att sätta sig till bords. Eftersom bröllopsgästerna var fördelade med ungefär hälften svenskar och hälften letter, hade brudens bror, tillika best man, ett styvt arbete med att översätta alla tal på det ena eller andra hållet samt att förklara för oss svenskar alla ritualer förknippade med ett lettiskt bröllop. Lite förhandsinformation till svenskarna hade inte skadat i det sammanhanget. Så t ex hade majoriteten av svenskarna planerat för hemresa eller vidareresa redan dagen efter bröllopet, ovetande om att mycket av firandet återstod till andra dagen.

Först i efterhand fick vi klart för oss vilken tur vi hade haft med vädret. Det var uppehållsväder hela dagen, om än inte strålande solsken. Resten av landet, allt utom Liepaja och en smal kustremsa norr därom, hade haft skyfallsliknande regn där vägar spolats bort och åkrar förvandlats till sjöar.

Rune Bengtsson

Svensk-lettiska kontakter

Från vår medlem Torgny Wiktorsson har vi fått ett antal artiklar i lite blandade ämnen. Håll till godo:

FRTIDSBONDE PÅ DISTANS

I dag är det populärt att tala om distansarbete. Även jag har blivit distansarbetare. Mitt dagliga arbete medför att jag pendlar 10 mil. Dessutom är jag ofta på resande fot till andra länder i Europa. Men i mitt hjärta tänker jag hela tiden på lantbruket i Lettland. Det som familjen fick tillbaka i samband med frigörelsen.

För mig som växte upp i Nyköping på 50-talet påminner livet på landet mycket om det jag upplevde när jag tillbringade sommaren hos mormor och morfar söder om Södertälje. Jag känner igen ladugården med den ensamma kon, några höns på ladugårdsbacken, mjölkhanteringen och mycket annat. Och allt det där som morfar lärde mig har jag nu nytta av. Att svinga lien, klyva veden, vara allmänt händig och kunna samverka med andra i trakten.

Utan nätverk

är det svårt att bygga upp ett jordbruk i Lettland. Speciellt om man inte kan språket så bra och dessutom bor på den här sidan om Östersjön. Och det tar tid att bygga nätverk.

Prioritera

är ett ord som jag använder dagligen. Och då handlar det inte om att välja bort en massa saker som jag inte hinner med. Utan istället att välja det som jag upplever som viktigast att göra. På vårt jordbruk har det blivit att försöka rensa upp all gammal skit. Det är burkar och glas, trasiga maskiner och halvruttna hus. Och så fort vi sätter spaden i backen kommer det mer av 50- och 60-talen i öppen dager.

Nu har det börjat se skapligt ut utomhus. Så pass att vi kan börja med blommor och rabatter. Om vi är tillräckligt energiska kan vi bli nominerade som byns bästa gårdstun. Vi arbetar också med att rusta boningshuset. Att byta det som är trasigt och samtidigt förbättra det så att vi får en standard som motsvarar vad vi är vana vid i Sverige.

Material

till vårt jordbruk har visat sig vara svårt att hitta. Många saker måste vi släpa från Sverige eftersom de ännu inte finns tillgängliga. Ja, kanske det finns någon affär i Riga som har det vi söker men vem vill använda tiden till att leta. Det är enklare att ta med sig från Sverige. Det var spännande att förklara för snickaren hur vi ville ha fönster och dörrar gjorda. Och svenska fönsterhakar väckte stort intresse likväl som utformningen. Att hitta bra virke visade sig stört omöjligt. Trots att vi bad duktiga snickare att ordna detta genom sina kontakter. Det gick inte ens att mot betalning få sågverken att ställa om till de dimensioner vi önskade.

EMMAUS I ÖSTERLED

Bistånd har under åren sedan 1990 utvecklats till en affärsverksamhet med många inblandade. Men vid mina kontakter med människor i Lettland börjar jag förstå att kläder och skor finns det tillgång till. Även på landbygden. Men att hitta bra vardagssaker är

EMMAUS i Sköldinge fick en kontakt med dr Krumals på Röda-Kors-sjukhuset i Smiltene som nu har utvecklats till ett regelrätt samarbete. Den första EMMAUS organisationen har bildats i Lettland. Och snart kommer den första butiken att öppna med hjälp av insamlade saker från Sverige. Och då handlar det inte bara om kläder och skor. Nej nu är det hushållsartiklar, enklare elektriska saker, verktyg och annat som är vanligt hos EMMAUS. Under de närmaste två åren skall verksamheten i Smiltene bli självgående genom insamling av saker i Lettland. EMMAUS har också erbjudit internatskolan i Raiskums utanför Cesis att få rullstolar och andra hjälpmedel för funktionshandikappade barn. Det initiativ som några i personalen på skolan tog för att få dessa viktiga hjälpmedel uppskattades dock inte av ledningen. Det är bara att hoppas att dessa övervintrade byråkrater från Sovjettiden, med ålderns rätt, försvinner från det offentliga livet i Lettland.

Förutom själva affärsverksamheten planerar också EMMAUS att genomföra en kvalificerad utbildning för medlemmar och styrelse i den nya organisationen i Smiltene.

DHR I VÄRMLAND PLANERAR UTBILDNINGSSAMARBETE MED FUNKTIONSHANDIKAPPADE I VALKA-REGIONEN

I ett tidigare nummer av Medlemsbladet beskrevs situationen för hörselskadade i Lettland. Med utgångspunkt från detta och tidigare kontakter med de handikappade i Smiltene har nu en kontakt etablerats mellan handikapporganisationen i Valkaregionen och DHR i Värmland. Projektet syftar till att utveckla föreningskunskapen inom organisationen samt att starta en språkutbildning i teckenspråk som motsvarar den vi har i Sverige. Om projektet kommer till stånd beror dock i hög grad på möjligheten att finansiera det med medel från olika källor varav SIDA är en. I alla liknande projekt är också egeninsatsen en stötesten.

PELLE SVANSLÖS

Pelle Svanslös finns sedan början på sommaren översatt till lettiska och heter Pelles Bezaste. Det är det lilla förlaget Alberts XII i Riga som har gett ut boken. Den första boken om Pelle kommer nu att följas upp med ytterligare en bok. Sedan återstår det att se hur barnen i Lettland uppfattar den lilla kattens äventyr. För den som åker till Lettland och vill ha en gåva med svensk anknytning finns boken tillgänglig i de flesta bokhandlar. För den som vill spara några kronor går det att köpa den direkt av förlaget på Lacplesa iela 27 i Riga. Förlaget letar efter fler svenska böcker att översätta. Har du något tips så ta kontakt med Torgny Wiktorsson på telefon 0155-21 24 82 eller e-post torgny.wiktorsson@kubs.se.

SÖKES

Den lilla skolan i Blome, Valkaregionen, söker skolklasser i Sverige för att utveckla sina elevers kunskap i språk och samhällskunskap. Gärna från mindre orter i Sverige med jordbruksprägel. I skolan i Blome ges undervisning både på engelska och tyska så språket borde inte vara något problem. Skolan har flera klasser i åldersgrupper från 7 till 12 år. För den som har någon idé, förmedlar jag gärna denna kontakt. Torgny Wiktorsson, 0155-21 24 82.
